

Til
Kunnskapsdepartementet
postmottak@kd.dep.no

Høringsuttalelse om forslag til ny opplæringslov – lovens terminologi vedr. bokmål og nynorsk

Innledning

Jeg viser til høringsnotat med tilhørende lovutkast, jf. høringsbrev av 26. august 2021.

Denne uttalelsen begrenser seg i hovedsak til kapittel 11 og 12 i høringsnotatet og har som formål å rette opp en beklagelig misforståelse som er oppstått i et viktig terminologisk spørsmål som gjelder opplæringslovens bestemmelser om bokmål og nynorsk i opplæringen.

Saksfremstilling med begrunnelse

I spørsmålet om hvilken felles benevnelse som skal brukes for bokmål og nynorsk, heter det på s. 92 i høringsnotatet at «departementet foreslår å bruke betegnelsen «skriftspråk» i stedet for «målform» i loven». Begrunnelsen er at departementet vil bruke «betegnelsen som er brukt i den nye språkloven».

Språkloven fastsetter imidlertid i § 4 andre ledd at bokmål og nynorsk er «likeverdige språk» som skal kunne brukes i alle deler av samfunnet», men at de i offentlige organer er «jamstilte skriftspråk». Det er altså «språk», ikke «skriftspråk», som er språklovens *allmenne* fellesbetegnelse for bokmål og nynorsk. Betegnelsen «skriftspråk» gjelder bokmål og nynorsk i det offentlige og må ses i sammenheng med at språklovens mer detaljerte bestemmelser for denne avgrensede delen av samfunnet bare gjelder *skriftlig* språkbruk.

Loven for øvrig har derimot generell relevans for all språkbruk i samfunnet rent allment. Det heter i særmerknadene til § 4 i språkloven, jf. Prop. 108 L (2010–2020) s. 152: «*I denne føresegna er nemninga «språk» bruka, og ikkje «skriftspråk». Bokmål og nynorsk er her ikkje avgrensa til skriftspråk. Både bokmål og nynorsk er også talespråk. Sjølv om nynorsk i mindre grad enn bokmål har eit standardisert talemål i levande bruk, har det likevel ein viktig posisjon i media og som scenekunst-språk.*»

Dette betyr at det ikke er grunnlag i språkloven for rent terminologisk å redusere bokmål og nynorsk til «skriftspråk» når man refererer til dem i allmenn sammenheng, herunder i forbindelse med språkopplæringen i skolen.

Det framgår av språklovproposisjonen, Prop. 108 L (2010–2020) s. 84, at hovedformålet med å unngå «målform» som gjennomgående term har vært å fremme jamstilling mellom bokmål og nynorsk og få fram at nynorsk er et *språk* på linje med bokmål, altså ikke bare et skriftspråk, og at dette gjelder «både som språkssystem og som politisk realitet».

Om man generelt kommer i skade for å bruke termen «skriftspråk» i stedet for «språk», oppstår det problem at man reduserer innholdet i både begrepet bokmål og begrepet nynorsk på en måte som ikke er i samsvar med offisiell språkpolitikk.

Konklusjonen på dette er at det må gjøres en viktig terminologisk justering noen steder i lovutkastet. Det gjelder i overskriften til kapittel 3 og 6 samt i §§ 3-1, 6-1, 15-2 og 24-5.

Forslag til endringer i lovteksten

Overskriften i kapittel 3 lyder i utkastet:

Kapittel 3 Val av **skriftspråk** og særskilde språkrettar i grunnskoleopplæringa

Denne må rettes til:

Kapittel 3 Val av **språk og særskilde språkrettar i grunnskoleopplæringa**

Paragraf 3-1 i utkastet har overskriften *Bokmål og nynorsk for elevane i grunnskolen*, og første ledd i lyder:

Elevane skal ha opplæring i begge dei norske **skriftspråka**, bokmål og nynorsk. Departementet kan gi forskrift om fritak frå opplæring i eitt av desse **skriftspråka** for elevar som får opplæring etter §§ 3-2, 3-3, 3-4 og 3-6.

Dette må rettes til:

Elevane skal ha opplæring i begge dei norske **språka, bokmål og nynorsk. Departementet kan gi forskrift om fritak frå opplæring i eitt av desse **språka** for elevar som får opplæring etter §§ 3-2, 3-3, 3-4 og 3-6.**

Alternativt kan leddet utformes slik:

Elevane skal ha opplæring i **både bokmål og nynorsk. Departementet kan gi forskrift om fritak frå opplæring i **enten bokmål eller nynorsk** for elevar som får opplæring etter §§ 3-2, 3-3, 3-4 og 3-6.**

Paragraf 3-1 andre ledd lyder i utkastet slik:

Elevar på 1. til 7. trinn skal bruke det **skriftspråket** som kommunen har vedteke som hovudmål for skolen, i det skriftlege arbeidet. Foreldra til elevane vel om læremidla skal vere på bokmål eller nynorsk. Elevar på 8. til 10. trinn vel sjølve om dei skal bruke bokmål eller nynorsk som hovudmål, og om læremidla skal vere på bokmål eller nynorsk.

Dette må rettes til:

Elevar på 1. til 7. trinn skal bruke det **språket som kommunen har vedteke som hovudmål for skolen, i det skriftlege arbeidet. Foreldra til elevane vel om læremidla skal vere på bokmål eller nynorsk. Elevar på 8. til 10. trinn vel sjølve om dei skal bruke bokmål eller nynorsk som hovudmål, og om læremidla skal vere på bokmål eller nynorsk.**

Paragraf 3-1 tredje ledd lyder i utkastet slik:

Når minst ti elevar på eitt av trinna 1 til 10 i ein kommune ønskjer eit anna **skriftspråk** som hovudmål enn det som er vedteke for skolen, har dei rett til å bruke og å få opplæring på dette **skriftspråket** i ei særskild gruppe. Går ti eller fleire av desse elevane på den same skolen, har dei rett til å få opplæringa der. Er elevane spreidde på fleire skolar i kommunen, avgjer kommunen kva skole dei skal få opplæringa på. Retten til å få opplæring i ei særskild gruppe står ved lag så lenge det er minst seks elevar att i gruppa.

Dette må rettes til:

Når minst ti elevar på eitt av trinna 1 til 10 i ein kommune ønskjer eit anna **språk som hovudmål enn det som er vedteke for skolen, har dei rett til å bruke og å få opplæring på dette **språket** i ei særskild gruppe. Går ti eller fleire av desse elevane på den same skolen, har dei rett til å få opplæringa der. Er**

elevane spreidde på fleire skolar i kommunen, avgjer kommunen kva skole dei skal få opplæringa på. Retten til å få opplæring i ei særskild gruppe står ved lag så lenge det er minst seks elevar att i gruppa.

Overskriften i kapittel 6 lyder i utkastet:

Kapittel 3 Val av **skriftspråk** og særskilde språkrettar i den vidaregåande opplæringa

Denne må rettes til:

Kapittel 6 Val av **språk og særskilde språkrettar i den vidaregåande opplæringa**

Paragraf 6-1 har i utkastet overskriften *Bokmål og nynorsk for elevane i den vidaregåande opplæringa*, og første ledd lyder slik:

Elevane skal ha opplæring i begge dei norske **skriftspråka**, bokmål og nynorsk. Departementet kan gi forskrift om fritak frå opplæring i eitt av desse **skriftspråka** for elevar som får opplæring etter §§ 6-2, 6-3 og 6-5.

Dette må rettes til:

Elevane skal ha opplæring i begge dei norske **språka, bokmål og nynorsk. Departementet kan gi forskrift om fritak frå opplæring i eitt av desse **språka** for elevar som får opplæring etter §§ 6-2, 6-3 og 6-5.**

Alternativt kan leddet utformes slik:

Elevane skal ha opplæring i **både bokmål og nynorsk. Departementet kan gi forskrift om fritak frå opplæring i **anten bokmål eller nynorsk** for elevar som får opplæring etter §§ 6-2, 6-3 og 6-5.**

Paragraf 15-2 i utkastet har overskriften *Hovudmål på kvar skole*, og første ledd lyder slik:

Kommunen og fylkeskommunen skal gi forskrift om kva **skriftspråk** som skal vere hovudmålet på kvar skole, bokmål eller nynorsk. Skolen skal bruke hovudmålet i den skriftlege opplæringa og i den skriftlege kommunikasjonen med elevane og foreldra.

Dette må rettes til:

Kommunen og fylkeskommunen skal gi forskrift om kva **språk som skal vere hovudmålet på kvar skole, bokmål eller nynorsk. Skolen skal bruke hovudmålet i den skriftlege opplæringa og i den skriftlege kommunikasjonen med elevane og foreldra.**

Paragraf 24-5 i utkastet har overskriften *Rett til å ta avgjerder for eleven når barnevernstenesta har overteke omsorga*, og andre ledd lyder slik:

Det er likevel foreldra til eleven som har rett til å velje privat skole, jf. § 2-2, samtykkje til fritak frå heile opplæringsplikta, jf. § 2-2, velje **skriftspråk**, jf. § 3-1, krevje fritak frå delar av opplæringa på grunn av livssyn, jf. § 14-6, og krevje opplæring i og på samisk og i kvensk eller finsk, jf. §§ 3-2 og 3-3.

Dette må rettes til:

Det er likevel foreldra til eleven som har rett til å velje privat skole, jf. § 2-2, samtykkje til fritak frå heile opplæringsplikta, jf. § 2-2, velje **språk, jf. § 3-1, krevje fritak frå delar av opplæringa på grunn av livssyn, jf. § 14-6, og krevje opplæring i og på samisk og i kvensk eller finsk, jf. §§ 3-2 og 3-3.**

Tilleggsmerknader

I tillegg til den kollisjon med offisiell språkpolitikk som ligger implisitt i den misvisende termbruken i lovutkastet, har den også ført til en språklig uheldig formulering i § 3-1 andre ledd, der det sammentrukket står at elevene skal bruke det vedtatte *skriftspråket* i det *skriftlige* arbeidet. Dette framstår som en uelegant pleonasme, som smør på flesk. Det holder lenge at elevene skal bruke det vedtatte *språket* i det skriftlige arbeidet.

Når det gjelder språkopplæringen i skolen, framstår det som kunstig innskrenkende å omtale bokmål og nynorsk bare som skriftspråk. En så viktig opplæringsaktivitet som høytlesing vil f.eks. lett kunne oppfattes å falle utenfor formuleringen «opplæring i begge dei norske skriftspråka ...» Jeg går ut fra at det ikke har vært meningen å redusere innholdet i opplæringen på denne måten. I debatten om det som til nå har vært omtalt som sidemålsopplæring, har det som alternativ til obligatorisk skriftlig opplæring vært fremhevet at alle elvene fortsatt skal ha opplæring i både bokmål og nynorsk, men da begrenset til muntlige aktiviteter som lesing av litteratur mv. Jeg går ut fra at slik opplæring også heretter vil være en sentral del av norskfaget i skolen.

Termbruken i høringsnotatet og den kommende proposisjonen

I tråd med det som er anført ovenfor, er det også behov for å justere termbruken i den kommende lovproposisjonen i forhold til høringsnotatet.

Den misvisende termbruken starter allerede i den korte innledningen til kapittel 11. Her bør man alternativt skrive omtrent som følger:

«Dette kapitlet handler om valg og bruk av det som i gjeldende opplæringslov er omtalt som målformer i grunnskolen og den videregående opplæringen. I den nye loven vil vi i stedet for «målform» referere til bokmål og nynorsk med fellesbenevnelsen «språk». Dette er i samsvar med den allmenne språkloven som trådte i kraft 1. januar 2022. I omtalen av dagens regler er det imidlertid naturlig å benytte termen «målform».»

Termbruken i kapittel 11 og 12 bør justeres i tråd med dette.

Avsluttende merknader

Det er dessverre ikke bare Kunnskapsdepartementet som har gjort seg skyldig i den terminologiske misforståelsen som er omtalt ovenfor. Også Språkrådet har vært så uheldig å gå i den samme fallgruven. Forklaringen er nok at det er uklarheter i termbruken også i deler av språklovproposisjonen, så det er forståelig at forvirringen har oppstått. Språkrådet er gjort oppmerksom på feilen i brev av 8. desember 2021. Det er viktig at misforståelsen ikke fortsetter å spre seg, og opplæringsloven er i så henseende et kritisk viktig domene.

Med vennlig hilsen

Ingvar Engen
(sign.)

Kopi: Språkrådet
Kulturdepartementet